

Saltsjön vid Dagshög. Betongmonumentet är ett minne från stenkross-tiden.

Välkommen till
Nyhetsbrev nr 13-2016
från Kalle Eriksson och Bjäreförlaget

Till dig som är debutant

som läsare av mina Nyhetsbrev: Välkommen till skaran av brev-läsare. Ni är nu ca 1 100. Du kan kolla tidigare Nyhetsbrev på min hemsida: www.bjareforlaget.com. Titta under rubriken "Som jag ser det...". Känner du någon som du tror också kan vara intresserad av Nyhetsbrevet – tipsa gärna. Allt jag behöver är en e-postadress.

Med mina Nyhetsbrev

vill jag i all enkelhet dra mitt lilla strå till stacken när det gäller att stimulera intresset kring vår egen bygd och dess kulturhistoria. Att känna sin egen bygds historia berikar livet för individen. Dessutom: att ett samhälles invånare känner sin bakgrund är en tillgång för gemenskapen i samhället. Inte minst gemenskap med tidigare generationer och deras insatser.

Boklådan

Boktitel	Ord. Pris	Rea-på-rea-pris
Så blev Båstad tennis	225	60
Bilder av ett sekel i Bjäre	330	70
Vår bjärehistoria i bild	350	70
Bjärebör berättar om Bjäre	Slutsåld	
Strövtåg i Bjäres historia	330	140
På räls över Hallandsås under 130 år	Slutsåld.	

Kommentar:

Ytterligare två av böckerna närmar sig stadiet "slutsåld".

Efterlysningen

Att fotografera är idag enkelt. Många har sin kamera i telefonen. Andra en minikamera som man lätt bär med sig. Allt det här gör att det idag tas massor med bilder. Digitala bilder som lätt kan skickas.

Annat var det före den digitala åldern. Framkallning hos fotofirma. Pappersbilder..... Går vi riktigt långt tillbaka i kameraåldern, fick det fåtal bilder som togs ett extra stort värde. Särskilt viktiga blir de idag – som historiska dokument.

Därför har jag åtagit mig

att ta hand om de bildsamlingar som bjärebor ber mig ta hand om. Ofta är det i samband med generationskifte och ”städning i byråldor”, som bilder dykt upp. Bilder, som inlämnaren inte är beredd att bevara men ändå anser kan vara av historiskt värde. Så är det ju också. Värdet blir extra stort mot bakgrund av att det togs så få bilder på den tiden.

Bildtexten betyder nästan allt

Om bilden skall ha något värde beror i hög grad på, om det finns någon förklarande text. Därför ser jag det som min uppgift att inte bara scanna bilderna utan även arbeta med att förse dem med förklarande text.

Inte alltid har detta varit möjligt. De som lämnat bilderna har inte alltid kunnat bidra med upplysningar. Det är i det läget jag lagt ut bilderna under rubriken **Efterlysning** på hemsidan. Kolla gärna. www.bjareforlaget.com. Har du uppgifter att lämna. Skicka i ett mejl.

NÄRA HAVET.... trivs jag bäst

är den preliminära titeln på det projekt som jag arbetar med just nu. I projektet ingår dels ett bildspel, som skall kunna användas vid föreläsningar och dels – om förutsättningar finns – en bok.

Projektet utgör en berättelse om vad närheten till havet har betytt – och betyder - för Bjäre och bjäreborna. Det är en berättelse med ett vidsträckt innehåll. Spännande. Ibland dramatisk.

Arbetet med projektet har för min del bl.a. inneburit att det senaste året fyllts med dagliga (näst intill) vandringar längs kusten. Från Båstad till Skälderviken. Uppdelat i etapper. Vandringarna har gett inspiration – och motion....- och många tillfällen att fotografera. Projektarbetet i övrigt har bestått i att läsa vad som har skrivits i detta ämne. Det är MYCKET....Vi som bor i Bjäre är ju lyckligt lottade. Det finns en rik litteratur i ämnet.

Det känns som att

tiden går alltför fort. Jag ser nu till min förskräckelse, att det redan är dags att vända blad i väggalmanackan: September!!

Nu känns som att jag vill utropa: Sommar. Vart tog du vägen??!

Det var så mycket jag skulle hinna med under just den årstiden. Ännu fler sommarvandringar längs vår kust. Ännu fler bilder...

(Det har dock blivit ca 2000 nya bilder under sommaren.....)

September

kallades i den gammalnordiska kalendern för Höstmånad. I Danmark var månadens namn Fiskemånad. Båda beteckningarna speglar förstas årstidens viktiga uppgifter, främst när det gällwer landsbygden: Höst i betydelsen skörd. Benämningen fiskemånad visar hur viktig höstens sillfiske var.

Det där med sillfiskets betydelse förr återkommer jag till i Nyhetsbrev framöver. Ett spännande kapitel.

Eurando

På tal om att vandra: Jag ser i olika sammanhang att det stundar i ämnet. Eurando är ett EU-projekt som skall få oss ut i vandrarspåret. Bra!! I Båstads kommun tycks man satsa för att övertyga Europas vandrare om de kvaliteter som vi har att erbjuda i form av vandringsleder. Bra igen!!

Dags att ge oss ut på en resa

I tiden. Till år 1658. Året då vi bytte sida. Vi som varit danskar skulle nu bli svenskar. Det var inte populärt bland den tidens bjärebor. Inte bland övriga skåningar heller.... Våra nya herrar ville förstås, att vi i alla avseenden skulle känna oss som svenskar. Såväl morot som piska kom till flitig användning.

När bl.a. Skåne blivit en del av Sverige

bedrevs försvenskningssarbetet på flera olika plan. Ett av dessa var att organisera krigsmakten.

För att ta ett exempel bland dokumenten, kan vi gå till en kunglig resolution av den 19 december 1664:

".....En del socknar och byar nära sjökanten belägna, hvilkas inbyggare och åbor bättre till båtsmän än knektar voro tjenliga, lades under båtsmanshållet, nämligen Bjäre härad och Kullen, som icke redan vore tagna till ryttare och dragoner."

Nu blev det emellertid inget båtsmanshåll organiserat i Skåne. I stället enrollerades sjöfolk från Bjäre och Kullen till örlogsflottan.

Den här enrolleringen i flottan var delvis frivillig. Man tog värvning på minst 6 år.

I början av 1700-talet omfattade det hela ca 3000 man, fördelade på 5 kompanier. Ett av dessa omfattade Skåne.

Kompaniets huvudort var Båstad! Anledningen till detta tycks vara, att dess befälhavare "Commendeur capitaine", Berendt Herderstierna, var bosatt i Båstad!

Hur många bjärebor var enrollerade i flottan? Mantalslängderna ger besked. En uppgift från 1742 upptar 10 i Båstad, 35 i Torekov, 40 i V. Karup och 15 i Hov.

Arbetet som båtsman

inom flottan var inte särskilt eftertraktat. Det berättas, att många bjärebor på alla sätt försökte komma undan. Det var mera fördelaktigt att ta tjänst på något av de många fartyg inom handelsflottan som hade Bjäre som hemort. Bl.a. bedrevs vid den här tiden en omfattande sjöfart med fraktskutor, som förde varor från bjärehamnar till orter längs bl.a. Öresund och den svenska västkusten. Det var denna verksamhet som i vissa rapporter har beteckningen bondeseglationen.

Mitt intresse för bondeseglationen från Bjäre under 1600-talet väcktes under den tid, då jag var redaktör för årsboken Bjärebygden. En av de artiklar som jag fick in var skriven av en expert på området, Margareta Svensson. Hennes artiklar gav en mycket detaljerad bild av denna mycket speciella företeelse. Senare har jag haft möjlighet att ta del av flera ytterligare skildringar av denna fraktfart med skutor från Bjäre.

Bl.a. som ett led i arbetet med det projekt som numera upptar min tid: **NÄRA HAVET** - har det funnits anledning att fortsätta med att gräva i ämnet bondeseglationen.

Ändå: jag vill veta mer. Du som vet - välkommen med tips och information..

Under bondeseglationens dagar,

dvs 1600-talet och en bit in på 1700-talet, var *jakten* den vanligaste fartygstypen. Det var fartyg som riggats med hög mast och bogspröt och förde storsegel med bl.a. gaffel och bom.

Jakten var förhållandevis liten till formatet men var kraftigt byggd och var väl lämpad för den kustnära trafiken i bl.a. Öresund och Östersjön.

Många av dessa fartyg hade byggts på bjärestränkarna. År 1767 rapporteras fler än 20 sådana fartyg, alla med skeppare och besättning från Bjäre – Båstad, Torekov, Ramsjö, Grytehamn (Stora Hult) m.fl. orter.

65 skeppare i Bjäre

Ett mått på antalet skeppare med Bjäre som hemort får vi i bl.a. en mantalslängd från 1795. I den upptas totalt 65 skeppare. Av dessa kommer 27 från Torekov, 15 från Båstad, 14 från V. Karup och 9 från Hov.

En annan uppgift hämtar vi i dokument från 1798. Av det framgår, att av de 17 skeppare, som redovisas är det 13 som för fartyg som är hemmahörande i Bjäre, 19 av dessa fartyg har byggts på Bjäres stränder. Fyra av fartygen var jakter och 6 var galeaser.

Viktigaste hamnen finns inte längre

Jag tänker på Gryte hamn vid Stora Hults strand. Om denna hamn finns mycket att berätta. Mer än vad som finns utrymme för i detta Nyhetsbrev. Håll utkik framöver. (Och i den kommande boken - om den kommer....)

Sjöfartseran väl dokumenterad..

Tack vare de bjärbor som forskat om bygdens historia och som därefter delat med sig av sina kunskaper i bokform, har vi nu en god bild av förhållandena i Bjäre – inte minst i allt det som har anknytning till sjöfarten.

Här kommer några notiser hämtade från detta spännande avsnitt av vår bjärehistoria: När höststormarna kom och omöjliggjorde fortsatt sjöfart, lades fartyget upp för vintern, ofta i någon större stad som Göteborg, Stockholm eller Helsingborg. Med gästgivareskjuts for sedan kaptenen och den övriga besättningen från Bjäre hem, för att under vintern njuta av fast mark under fötterna och närhet till sina anhöriga. Under tiden man vistades i hembygden kallade sedan kaptenen till "räknegille".

(Mera om detta i kommande Nyhetsbrev.)

Skeppsbyggeri.

Ingelstorps strand var en av de platser på bjärekusten, där man byggde fartyg på stranden. Detta har skildrats av läraren och författaren Patrik Haller, vars barndomshem fanns i byn Hallavara, inte långt från Ingelstorps strand. Hans berättelse är baserad på vad hans föräldrar berättat. De hade själva varit med i arbetet med fartygsbygget. Jag lånar Patrik Hallers ord:

"Skjutsarna med ektimmer från åsen, tar sig sakta nedför sluttningen mot stapelbädden. Där är ett 20-tal personer sysselsatta. En bit därifrån arbetar man med att slå rep. På platsen finns också segelsömmarna. Andra arbetar med att utforma masterna. På ett annat ställe kokas tjära. Luften genljuder av hammarslag, sågars vinande, prat och skratt. Den salta doften från hav och tång blandas med doft av trä och av tjära. Så kommer kvinnorna med mat som tillagats i en bod i närheten".

Patrik Haller skriver vidare:

”När fartyget fått däck kunde det hända, att man en vacker sommarkväll ställde till dans på däcket”.

Det byggdes fartyg på fler stränder längs bjärekusten. Bl.a. i Stora Hult. Här fanns också – som jag redan antytt - en av halvöns viktigaste hamnar när det gäller den s.k. bondeseglationen på bl.a. 1600-talet.

Enligt kronofogderapporter byggdes fartyg även vid Ramsjö och i V. Karup (!). Med den senare uppgiften avses sannolikt Mäsinge strand. En bit ut från den stranden finns en stor sten, som ortsborna sedan länge kallar Ringa Sten.

Därmed fortsätter vi vår resa

ännu längre bakåt i tiden. Till stenåldern. Att vi stannar kvar vid havet illustrerar bara, hur havet och närheten till det har påverkat invånarna på denna halvö.

Stenålderns bjärebor åkte till Väderön

Strax intill Sandhamnsbryggan på Väderön, där väderöbåten från Torekov lägger till för att släppa av eller ta ombord sina passagerare, finns den sandstrand där många av väderöbesökarna stannar för att njuta av sol och bad.

Vid denna idylliska vik höll även stenålderns bjärebor till. Här fanns förmodligen en form av boplats. Diverse föremål från yngre stenåldern vittnar om detta.

Det troliga är, att man vistades på ön under vissa perioder för att bedriva jakt och fiske, samla ägg mm. Efter hand började man också att utnyttja ön som betesmark för sina husdjur.

Det var i samband med utgrävningar 1903

under ledning av doktor Knut Kjellmark, som man upptäckte denna boplats. Kjellmark och hans medarbetare undersökte den strandvall som havet en gång för mycket länge sedan kastat upp här vid Sandhamn. Fynden låg några decimeter ner i strandvallen i ett skikt med kol och skörbrända stenar. Fynden utgjordes till stor del av flinta, men här fanns också en slipad flintyxa, en pilspets, skrapor, slipsten mm.

Denna boplats har sålunda varit använd för ca 5 000 år sedan.

Föremålen finns nu dels i Statens Historiska Museum och dels i Bjäre Härads hembygdsförenings museum i Boarp.

Därmed dags att resa framåt i tiden. Nästa anhalt: 1800-talet.

Så föddes ”badgästen”.

Under senare delen av 1800-talet gick en ny modevåg över landet när det gällde människornas fritid: Bad. Dock inte bad i havet. Det ansågs fortfarande som något man borde vara mycket försiktig med. Helst undvika.

Det nya modet handlade om bad i badkar. Hälsobad.

Så växte badorterna fram. Gustafsberg var först. Sedan följde de andra raskt: Strömstad, Marstrand, Varberg, Särö....

Med tiden kom även bjärehalvön in i den bilden. Båstad fick ett varmbadhus på 1860-talet. Snart kom Torekov med. 1876 var det klart för beslut.

Tångbad.

Var en av de specialiteter, som erbjöds i Torekov. Dessutom erbjöds tallbarrsbad, dusch och sittbad.

Tången kunde man hämta direkt ur havet alldeles intill badhuset..

Det gällde att använda dagsfärsk råvara. Tången skållades vid 80 grader. Det medförde att den ändrade färg – från brun till grön. Dessutom innebar det, att de nyttiga ämnen som man var ute efter, frigjordes.

Ett tångbad med dusch kostade på den tiden 50 öre.

På flera badorter

anlades vid samma tid – trots den tveksamma inställningen från läkarnas sida – även kallbadhus.

I Båstad hade ett sådant hus ute i vattnet uppförts redan vid mitten av 1800-talet.

I Torekov blev det i stället arrendatorn av gästgiveriet, som anlade ett kallbadhus, beläget söder om våra dagars morgonbrygga.

(Om detta vill jag gärna veta mera. Jag är övertygad om att mina läsare i Torekov kommer att hjälpa mig.)

Det finns säkert mycket annat

om Bjäre och vår historia som du som läsare har mycket kunskap om. Stora saker. Små saker. Du är alltid välkommen med tips och upplysningar. Pusselbitar som bidrar till att göra bilden av Bjäres historia ännu mera komplett.

Välkommen. Mejlvägen eller tele-vägen.

PS. Språklådan!

Upptäcker nu att jag glömt det stående inslaget i mina Nyhetsbrev: Språklådan.

Det får bli några små blomster, hämtade ur försäkringsbolagens rika rabatt. (Varning: Någon liten planta kan ha förekommit i tidigare brev.)

- Den döde kom cyklande från vänster.
- Maskinen blev alltför skadad för att kunna fortsätta. Jag lämnade den på platsen och tillbringade natten i en cell, som polisen haft vänligheten att ställa till mitt förfogande.
- Den andre föraren ändrade sig plötsligt , så det fanns inget annat att göra än att köra på honom.
- Jag talade om för den andre idioten vad han gick för och fortsatte.

Slutligen

Tack för din uthållighet att hänga med ända hit.

Kalle

Kalle Eriksson
Bjäreförlaget
Hallavaravägen 102
269 91 Båstad

Tel. 0431-365332